

УДК 330.322:316.7:334.7

<https://doi.org/10.31713/ve2202329>

JEL: H53

Тихончук Л. Х. [1; ORCID ID: 0000-0001-6807-8232],

д.н. з держ.упр., доцент,

Романюк Л. В. [1; ORCID ID: 0009-0003-4957-6270],

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНИХ КУЛЬТУРНИХ ПРОЄКТІВ ЧЕРЕЗ ПРИВАТНО-ДЕРЖАВНЕ ПАРТНЕРСТВО

У статті розкрито важливість державно-приватного партнерства в сфері культури на прикладі зарубіжного досвіду, зокрема зазначено, що державно-приватне партнерство дозволяє поєднати ресурси держави та приватних організацій для ефективного інвестування в розвиток культурних проєктів. В статті розглянуто досвід державно-приватного партнерства в сфері культури США та Франції, а також різні концепції державного управління сферою культури, які існують на міжнародній арені, зокрема концепція «Помічник» або «Держава-помічник», концепція «Держава-архітектор», концепція «Держава-інженер», концепція «Меценат». Зроблено висновки, що вивчення зарубіжного досвіду є доцільним для використання його в розбудові державно-приватного партнерства в сфері культури в Україні.

Ключові слова: сфера культури; державно-приватне партнерство; зарубіжний досвід; ефективність.

Постановка проблеми. В Україні наразі бракує уваги до сфери культури. Цей сектор страждає не лише від застарілої інфраструктури, а й від недостатнього фінансування, що призводить до зниження якості послуг, що надаються. Крім того, бракує розроблених механізмів залучення приватних інвестицій. Поступове руйнування та занедбаність об'єктів культурної спадщини продовжує негативно впливати на здатність суспільства зберігати та передавати традиції. Реформи, які впроваджуються в Україні, мають на меті визнання сфери культури життєво необхідною складовою існування, такою, яка може внести значущі зміни в економічний, політичний та інформаційний ландшафт країни. Культура нації відіграє вирішальну роль у формуванні її міжнародного іміджу, слугуючи інструментом просування зовнішньополітичних інтересів і сприяння національній єдності. Без міцної культурної основи країна не може утвердитися як повністю цивілізована нація. Слабкі сторони, які існували до пандемії

та триваючої війни, лише ще більше підкреслилися цими кризами. Зараз спостерігається скорочення державного фінансування та фрагментація всередині культурної спільноти. Тим не менш, у міжнародному масштабі спостерігається активізація комунікації щодо сучасної української культури. Увага, яку привернула Україна, відкрила нові можливості в культурній сфері.

Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду державно-приватного партнерства в сфері культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів зарубіжного досвіду публічного управління сферою культури присвячено праці різних вчених, зокрема: В. М. Шостак, А. В. Мерзляк, Є. С. Огнар'юв, О. О. Критиненко, О. О. Чорич та інших.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи історичний погляд на управління проєктами в культурній сфері, можна зробити висновок, що цей процес непростий і пов'язаний з рядом викликів як на етапі створення, так і на етапі функціонування різноманітних культурних ініціатив та послуг. Цей шлях досягнення культурних досягнень вимагає від учасників та керівників проєктів великого зусилля та розуміння складностей, які можуть виникнути на їхньому шляху. Більшість культурних проєктів, зазвичай, залежать від фінансування з державних коштів на різних рівнях, і це має свої причини. З одного боку, більшість культурних подій та ініціатив може мати низьку рентабельність, оскільки вони важко оцінюються в грошовому виразі, але водночас вони мають велике значення для збереження і розвитку культурної спадщини та національної ідентичності. Проте не завжди державні бюджети можуть виділяти належні ресурси на розвиток культурних проєктів. Це може бути пов'язано з пріоритетами, які спрямовані на задоволення важливих соціальних потреб, таких як охорона здоров'я, освіта та інфраструктура. Недофінансування культурних проєктів може призвести до обмеженого доступу до культурних подій та послуг, що може вплинути на соціокультурний розвиток суспільства. Тому важливо знайти баланс між соціальними та культурними потребами, а також розробляти ефективні механізми фінансування та управління культурними проєктами. Зважаючи на ці виклики, можна стверджувати, що управління культурними проєктами є справжньою мистецькою наукою, яка вимагає не тільки технічної експертизи, але й врахування культурних, економічних та соціальних аспектів. Розвиток цієї сфери вимагає співпраці між урядовими структурами, громадськими організаціями та приватними інвесторами для забезпечення сталого розвитку культури і задоволення потреб суспільства.

Державно-приватне партнерство в сфері культури є важливим механізмом співпраці між урядовими органами та приватним сектором для спільного вирішення культурних завдань та досягнення загальних цілей. Цей підхід може бути вигідним для обох сторін, оскільки він дозволяє залучити додаткові ресурси, знання та експертизу, що сприяють розвитку культурної сфери.

При дослідженні політики США в сфері культури можна виявити цікавий досвід та принципи, які варто розглянути. Досвід Сполучених Штатів показує, що культурна сфера вимагає спеціального підходу та управління, яке забезпечує різноманітність та розвиток. Один із ключових принципів, на якому базується стратегія управління культурною сферою в США, – це плюралізм. Відкритість для різноманітності допомагає підтримувати культурний розвиток та враховувати потреби різних груп населення. Децентралізація – інший важливий аспект, що дозволяє різним регіонам та спільнотам самостійно визначати свої культурні пріоритети та специфіку. Свобода індивіда та збереження моральних традицій протестантизму також мають вплив на культурну політику США. Важливою частиною цього підходу є забезпечення незалежності культурних інституцій від держави. У США кожен заклад культури має свою опікунську раду, що дозволяє забезпечити автономію і вільність виразу творчості. Важливо також зазначити, що під час існування США публічне управління культурою відзначалося різними формами державного регулювання, змінюючись в залежності від соціальних та глобальних обставин. Важливим етапом були 90-і роки, коли були введені нові підходи до реалізації культурної політики, зокрема, стратегічне планування та звітність. Ці інструменти дозволяють забезпечити більш ефективний моніторинг та оцінку реалізації культурних проєктів [1, С. 45].

Сполучені Штати розробили унікальний і багатогранний підхід до фінансування культури, насамперед через використання податкової системи та спонсорських коштів. Ця стратегія сприяла зростанню численних культурних установ та ініціатив, демонструючи значний вплив приватних інвестицій на культурний розвиток. Завдяки диверсифікації джерел фінансування та підкресленню прозорості культурна політика США досягла успіху в підвищенні ефективності, сприянні підзвітності та залученні широкого кола людей до культурного досвіду [2, С. 40]. Одним із яскравих прикладів культури фінансування та залучення спонсорських коштів у США є створення та розвиток Метрополітен-музею (The Met) у Нью-Йорку. Заснований у 1870 році, The Met став одним із найбільших і

найпрестижніших художніх музеїв світу. На його створення та подальше розширення значною мірою вплинули приватні інвестиції та інноваційне використання податкової системи США. Наприкінці 19 століття кілька багатих філантропів, у тому числі бізнесмени та ентузіасти мистецтва, такі як Джон Тейлор Джонстон і Вільям Т. Волтерс, зіграли ключову роль у заснуванні музею. Вони не лише вклали значні фінансові кошти, а й передали цінні твори мистецтва до колекції музею. Ці приватні інвестиції забезпечили початковий капітал, необхідний для заснування The Met і його подальшого зростання. Крім того, положення податкової системи США щодо благодійних пожертвувань відіграли значну роль у підтримці діяльності та розвитку The Met. Податкові пільги, надані донорам, стимулювали подальші внески, дозволяючи музею продовжувати придбавати твори мистецтва, розширювати свої приміщення та пропонувати освітні програми. Фізичні особи та корпорації можуть отримувати податкові відрахування за свої пожертви культурним установам, таким як The Met, заохочуючи постійну фінансову підтримку [3].

Система оподаткування США має спеціальні умови для благодійних пожертвувань, які включають пільги та знижки для осіб та компаній, які вкладають кошти в культурну сферу. Ось деякі ключові аспекти цих умов:

1. Податкові відрахування для фізичних осіб: громадяни США можуть отримати податкові відрахування за благодійні пожертвування, зроблені в організації, яка має статус неприбуткової організації згідно з законодавством США). Це означає, що сума пожертви може бути виключена з оподаткованого доходу, зменшуючи загальний обсяг оподаткованого доходу фізичної особи.

2. Податкові відрахування для корпорацій: корпорації також можуть отримати податкові відрахування за благодійні пожертвування. Зокрема, корпорації можуть зменшити свій обсяг оподаткованого прибутку на суму пожертви, зробленої в неприбуткову організацію.

3. Межі пожертв: існують певні обмеження на суму, яку можна списати як благодійну пожертву. Вони можуть залежати від доходу фізичної особи чи корпорації, а також від характеру благодійної організації та її діяльності.

4. Специфічні категорії пожертв: деякі види пожертв можуть мати спеціальні пільги або обмеження. Наприклад, пожертви на

підтримку освітніх, художніх, культурних та наукових організацій можуть бути особливо вигідними.

5. Декларування: особи та корпорації повинні добросовісно декларувати свої благодійні пожертви та забезпечувати відповідну документацію для підтвердження їхнього статусу.

Ці умови створюють стимули для приватних осіб та компаній вкладати кошти в культурні організації та ініціативи, що допомагає підтримувати і збільшувати роль приватного фінансування в культурній сфері США [4].

Цікавим також є досвід Франції, яка встановила розширені можливості для культурного спонсорства та податкових пільг як для корпорацій, так і для фізичних осіб. Ці заходи спрямовано на стимулювання фінансової підтримки культурних проєктів та подій, а саме:

– для корпорацій: податкова знижка з податку на прибуток: корпорації, які беруть участь у спонсорстві культурних заходів, можуть отримати податкову знижку з податку на прибуток у розмірі 60% від суми пожертви. Однак ця сума не може перевищувати 0,5% від загального доходу компанії. Це означає, що компанії можуть ефективно використовувати частку свого прибутку для підтримки культурних ініціатив та одночасно скористатися податковою знижкою;

– для фізичних осіб: податкова знижка з податку на доходи фізичних осіб: фізичні особи, які здійснюють пожертви на підтримку культурних проєктів, також мають можливість скористатися податковою знижкою. Розмір цієї знижки становить 66% від суми пожертви, проте не може перевищувати 20% від загального персонального доходу особи. Це надає фізичним особам стимул фінансово підтримувати культурні ініціативи та сприяє залученню коштів до галузі культури [5, С. 204].

Ці заходи сприяють налагодженню партнерств між бізнесом, громадськістю та культурними організаціями. Вони забезпечують додатковий фінансовий ресурс для здійснення різноманітних культурних заходів, реставрації пам'яток, організації виставок та виступів.

Багато французьких корпорацій роблять культурне спонсорство частиною своїх ініціатив корпоративної соціальної відповідальності. Це часто передбачає фінансову підтримку виставок, вистав, реставраційних проєктів та інших культурних заходів. Спонсорство культури відіграло значну роль у просуванні та збереженні багатої

культурної спадщини Франції. Сприяв утриманню історичних місць, організації культурних заходів, розвитку художньої творчості.

На міжнародному рівні існують різні моделі державного управління сферою культури, виокремлені дослідниками, такими як Г. Шартран та К. Маккахі. Ось чотири основні моделі, які були виділені:

1. Концепція «Помічник», або «Держава-помічник», є одним із підходів до публічного управління в сфері культури та мистецтва. Цей підхід передбачає активну роль держави у підтримці культурної сфери, зокрема, шляхом координації діяльності з неурядовими представниками, які фінансово сприяють розвитку культури. Основною ідеєю цього підходу є залучення різноманітних акторів, таких як компанії, приватні особи, благодійні організації та фонди, до співпраці з державою для підтримки культурних ініціатив. У межах цього підходу держава може надавати різні стимули та пільги неурядовим організаціям та приватним особам, які вкладають кошти у культурні проєкти. Це може включати податкові пільги, гранти, субсидії, сприяння в організації заходів та подій, а також інші форми підтримки. Концепція «Держава-помічник» спрямована на створення сприятливих умов для розвитку культури та мистецтва, залучення ресурсів з різних джерел і підвищення інтересу до культурних подій та проєктів у суспільстві. Така концепція є притаманною для США [6, С. 46].

2. Політика «Держава-архітектор» передбачає активну роль держави в керуванні та фінансуванні сфери культури і мистецтва. Держава виступає як організатор і координатор розвитку культури, забезпечуючи фінансову підтримку через відповідні міністерства і агентства. Франція є однією з країн, де можна спостерігати вплив «держави-архітектора» на культурну сферу. Французька держава відіграє ключову роль у підтримці та розвитку мистецтва та культури. Це може включати фінансування музеїв, галерей, театрів, літературних проєктів, кіноіндустрії та інших культурних ініціатив. Одна з характерних рис політики «держави-архітектора» в Франції полягає у створенні та підтримці культурних установ, які мають національне значення, таких як Лувр, Орсе, Національний театр, Музей Оранжері і багато інших. Французька держава також регулює культурну політику через законодавство, яке визначає статус культурних установ, спонсорську діяльність, діяльність мистецьких об'єднань тощо [5, С. 206].

3. «Держава-інженер» є однією з концепцій публічного управління в сфері культури, що може призвести до централізації культурних ресурсів та контролю держави над мистецькими та

культурними процесами. Цей підхід підкреслює важливість ідеологічного та політичного контролю над культурними виявами і використовує мистецтво як інструмент для підтримки політичних цілей. Історія Радянського Союзу є прикладом практики концепції «Держава-інженер», де культура була піддана ідеологічному впливу та контролю з боку влади. Талановиті митці, які не вписувалися у встановлені межі ідеології, зазнавали репресій і обмежень, що призвело до еміграції та втрати цінних культурних ресурсів. Водночас цей підхід також може призвести до обмеження творчості та інновацій у культурній сфері, оскільки весь акцент робиться на політичних аспектах. Така ситуація може призвести до занепаду різноманітності і креативності в мистецтві та культурі [7].

4. Концепція «Меценат» передбачає, що публічна підтримка культури та мистецтва здійснюється через приватних спонсорів, фірми, фонди, благодійники та інші незалежні особи або організації, які вкладають фінансові ресурси в розвиток культурних ініціатив. Великобританія виступає прикладом країни, де меценатство в сфері культури має велике значення. Уряд Великобританії підтримує різні культурні інновації та проєкти, але значна частина фінансування також надходить від приватних донорів, благодійних фондів та індивідуальних меценатів. Меценатство дозволяє залучити ресурси від осіб та організацій, які мають інтерес та бажання підтримувати розвиток культурних ініціатив. Це може включати фінансову підтримку, сприяння у реалізації проєктів, надання інфраструктури, створення стипендій та грантів для митців та творчих осіб. Однією з переваг меценатства є можливість забезпечити більшу незалежність культурних проєктів від впливу політичних чинників, оскільки фінансування здійснюється незалежними інституціями та особами. Проте цей підхід також може бути залежний від волі та інтересів самого мецената, що може вплинути на артистичну свободу та креативність [8].

Ці моделі допомагають розуміти різні підходи до управління культурною сферою у різних країнах і визначити, який з них відповідає конкретній ситуації в певній країні чи регіоні.

Висновки. Вивчення світового досвіду публічного управління в галузі культури розкрило ключові напрями для їхньої реалізації в Україні. Насамперед необхідно провести комплексні реформи у культурній сфері, які спрямовані на визначення основних пріоритетів культурної політики з урахуванням процесу децентралізації. Ці реформи мають на меті переорієнтувати культурні центри на тих учасників, які здатні забезпечити потреби у культурних послугах.

Доцільно також підтримувати розвиток приватно-державного партнерства та залучення інвестиційних проєктів для стимулювання культурного розвитку.

Другий напрям включає у себе активну роль Міністерства культури та інформаційної політики України, яке повинно здійснювати координуючу, моніторингову та контролюючу діяльність на рівні регіонів та національного рівня. Це передбачає необхідність розроблення та прийняття пакету реформ, спрямованих на забезпечення ефективного впровадження нових підходів до культурної політики. Такий підхід дозволить забезпечити більшу координацію, контроль та звітність в сфері культурного розвитку на всіх рівнях управління.

Загалом, на основі аналізу світового досвіду можна зробити висновок, що в Україні для ефективного публічного управління в галузі культури потрібно поєднувати гнучкі реформи, що враховують децентралізаційні процеси, з активною роллю централізованих органів управління, сприяючи тим самим сталому та різноманітному розвитку культурного життя у країні.

1. Шостак В. М. Участь держави в культурних процесах: досвід США і України. *Культурологія*. 2018. № 1. С. 44–48. 2. Шостак В. Стратегії управління культурною сферою в США: традиції, досвід і перспективи для України. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. С. 38–41. 3. The Metropolitan Museum of Art – The Met Exhibit. URL: <https://www.googleadservices.com>. (дата звернення: 20.05.2023). 4. Tax Deductible Donations: Rules for Giving to Charity Jul 11, 2023. URL: <https://www.nerdwallet.com/article/taxes/tax-deductible-donations-charity> (дата звернення: 20.05.2023). 5. Lorenzo del Federico et al. Taxation and Cultural Heritage. *IBFD*. March 2022. 452 p. 6. Кристиненко О. О., Чорич О. О. Світовий досвід публічного управління сферою культури та його імплементація в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2023. № 1 (36). С. 42–48. 7. Мерзляк А. В., Огнар'юв Є. С. Державне управління сферою культури: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2017. Вип. 1 (17). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2017_1_4 (дата звернення: 20.05.2023). 8. Official UK Parliament web page on parliamentary sovereignty. UK Parliament. Archived from the original on 17 July 2009. URL: <https://web.archive.org/web/20090701100750/http://www.parliament.uk/about/how/laws/sovereignty.cfm> (дата звернення: 20.05.2023).

REFERENCES:

1. Shostak V. M. Uchast derzhavy v kulturnykh protsesakh: dosvid SShA i Ukrainy. *Kulturolohiia*. 2018. № 1. S. 44–48. 2. Shostak V. Stratehii upravlinnia kulturnoiu sferoiu v SShA: tradytsii, dosvid i perspektyvy dlia Ukrainy. *Naukovyi visnyk Shkhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. 2017. S. 38–41. 3. The Metropolitan Museum of Art – The Met Exhibit. URL:

<https://www.googleadservices.com>. (data zvernennia: 20.05.2023). **4.** Tax Deductible Donations: Rules for Giving to Charity Jul 11, 2023. URL: <https://www.nerdwallet.com/article/taxes/tax-deductible-donations-charity> (data zvernennia: 20.05.2023). **5.** Lorenzo del Federico et al. Taxation and Cultural Heritage. IBFD. March 2022. 452 p. **6.** Krytyneko O. O., Chorych O. O. Svitovyi dosvid publichnoho upravlinnia sferoiu kultury ta yoho implementatsiia v Ukraini. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia*. 2023. № 1 (36). S. 42–48. **7.** Merzliak A. V., Ohnarov Ye. S. Derzhavne upravlinnia sferoiu kultury: vitchyzniani ta zarubizhnyi dosvid. *Publichne administruvannia: teoriia ta praktyka*. 2017. Vyp. 1 (17). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2017_1_4 (data zvernennia: 20.05.2023). **8.** Official UK Parliament web page on parliamentary sovereignty. UK Parliament. Archived from the original on 17 July 2009. URL: <https://web.archive.org/web/20090701100750/http://www.parliament.uk/about/how/laws/sovereignty.cfm> (data zvernennia: 20.05.2023).

Tykhonchuk L. Kh. ^[1: ORCID ID: 0000-0001-6807-8232],

Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor,

Romaniuk L. V. ^[1: ORCID ID: 0009-0003-4957-6270],

Master

¹*National University of Water and Environmental Engineering, Rivne*

DEVELOPMENT OF CULTURAL PROJECTS INVESTMENT THROUGH PRIVATE-PUBLIC PARTNERSHIP

The article reveals the importance of public-private partnership in the field of culture on the example of foreign experience, in particular it is stated that public-private partnership allows combining the resources of the state and private organizations for effective investment in the development of cultural projects. The private sector can provide additional financial resources, technical support and expertise, thereby contributing to the implementation of ambitious initiatives. The joint activity of state bodies and the private sector can contribute to the preservation and protection of cultural heritage. Joint efforts can be directed to the restoration and maintenance of historical monuments, as well as the preservation of traditions and artistic heritage. The article examines the experience of public-private partnership in the field of culture in the USA and France. In particular, in the USA, each cultural institution has its own board of trustees, which allows to ensure autonomy and freedom of creative expression. The United States has developed a unique and multifaceted approach to funding culture, primarily through the use of the tax system and sponsorship funds. This strategy has fostered the growth of numerous cultural institutions and initiatives, demonstrating the significant impact of private investment on cultural development. France is one of the countries that highly values culture as an

integral part of its national identity. Cultural institutions of state administration receive full financial support, which ensures their autonomy. The government refrains from interfering in the financial affairs of well-known institutions. The country pays great attention to the promotion of cooperation between culture and business, in particular through areas such as sponsorship and philanthropy. The article examines various concepts of state management of the cultural sphere that exist in the international arena, in particular: the concept of «Assistant» or «Assistant State» – this approach assumes an active role of the state in supporting the cultural sphere, in particular, by coordinating activities with non-governmental representatives who financially contribute to the development of culture; the concept of the «state-architect» assumes an active role of the state in managing and financing the sphere of culture and art, the concept of «State-engineer» – this approach emphasizes the importance of ideological and political control over cultural manifestations and uses art as a tool to support political goals; the «Patron» concept assumes that public support of culture and art is carried out through private sponsors, firms, foundations, philanthropists and other independent persons or organizations that invest financial resources in the development of cultural initiatives. It was concluded that the study of foreign experience is expedient for its use in the development of public-private partnership in the sphere of culture in Ukraine.

Keywords: sphere of culture; public-private partnership; foreign experience; efficiency.

Отримано: 15 червня 2023 року
Прорецензовано: 20 червня 2023 року
Прийнято до друку: 23 червня 2023 року